

Asia: VN/ 797/2021

Ehdotus valtioneuvoston periaatepäätökseksi kyberturvallisuuden kehittämishjelmasta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Suomen Punainen Risti haluaa tuoda esiin seuraavat havainnot:

Kansalaisten oma rooli:

Kansalaisten rooli osana kyberturvallisuutta nähdään strategiassa varsin heikosti. Strategia keskittyy paljolti kansallisten kaupallisten mahdollisuuksien vahvistamiseen sekä hallinnon sisäisiin toimiin. Kansalaisiin kohdistuvia viranomaisten toimia on ohjelmassa melko laajalti kuvattu, mutta kansalaisten omaa, itsenäistä roolia ei juurikaan tunnisteta. Myös kansalaisille tarjottavaa tukea on ohjelmassa kuvattu varsin vähän.

Ohjelmaluonnoksessa mainitaan: "Kansalaisten on osattava puolestaan käyttää digitaalisen tietoyhteiskunnan tuottamia palveluita turvallisesti ja tunnistettava eri laitteiden, tuotteiden ja palveluiden käyttöön liittyvät riskit. Yhteiskunnan on vastattava omalta osaltaan tähän tarpeeseen luottamuksen kasvattamisen mahdollistamiseksi." Kirjaus on oikea, mutta sitä ei ole täsmennetty; miten taataan esimerkiksi niiden haavoittuvien ryhmien, joilla ei niin vahvoja digitaitoja, tarvitsema tuki ja riittävä osaaminen? Ohjelmassa kuvatut keinot kansalaistaitojen (ml. tietoisuus uhkista, medialukutaito) kehittämisestä ovat hyviä, kuten myös niiden sisällyttäminen esimerkiksi peruskoulun opetussuunnitelmaan. Tämän lisäksi tarvitaan kuitenkin myös erityisiä toimia, joilla tavoitetaan myös ne osat väestöstä, jotka eivät välttämättä ole kyberuhkien tai –hyökkäysten ensisijaisia kohteita, mutta joihin laajojen kriisien vaikutukset väistämättä ulottuvat.

Digitaalisen ympäristön muutokset tapahtuvat yksilöstä riippumatta. Valtioneuvoston periaatepäätöksen tasolla tulisi asettaa tavoitteeksi kansalaisten mahdollisuus saada tukea ja apua

kyberuhkatilanteissa. Viranomaisilla tulisi olla valmius auttaa tehokkaasti esimerkiksi Vastaamoon kohdistuneen kyberriskun kaltaisen tilanteen jälkeen. Erityisesti psykososiaalinen tuki on näissä tilanteissa oleellista: kansalaisten tulee tietää mistä saa apua ja avun antamisen on oltava tehokkaasti järjestetty.

Toisaalla luonnoksessa on tähän liittyen todettu kehittämistoimenpiteenä, että "[j]ärjestöjä tuetaan myös vakavien kyberhyökkäystilanteiden jälkihoitoon liittyvissä valmiuksissa sekä näiden toteutuksessa yhteistyössä viranomaisten kanssa. Tämä edellyttää vastu- ja toimintamallien päivittämistä, sekä jälkihoitoa tarjoavien toimijoiden osaamisen kasvattamista kyberhyökkäyksiä vaikutuksista ja niiden seurauksista." Toimenpide on oikea, mutta riittämätön. Jälkihoito ei voi rajoittua ainoastaan järjestöjen tukemiseen, vaan kuten on nähty, tarvitaan monen toimijan yhteistyötä sekä kansalaisten omaa, aktiivista toimintaa. Henkisen ja käytännön tuen palvelut tulee olla kunnossa mukaan lukien puhelimet ja chatit, apu rikoksen uhreille sekä viranomaisten tuki rikosilmoitusten tekemisessä sekä siihen liittyvissä toimitissa (esim. korvausvaateet).

Järjestöjen rooli:

Luonnoksessa on esitetty, että "Järjestöjen ja vapaaehtoisten yhteisöjen roolia vahvistetaan kansalaisten kyberturvataitojen kehittämisessä. Järjestöjen rooli määrittellään kansalaisten kyberturvallisuuden valistus- ja viestintätyössä ja niiden toimintaa tuetaan tässä tehtävässä. "

Ehdotuksen sisältö hyvä. Samalla on kuitenkin korostettava, että kansalaisten opastuksen ei tule tarkoituksella tai tahtomatta ajautua kokoaan järjestöjen vastuulle ja tehtäväksi. Järjestöjen rooli ja merkitys tässä työssä on keskeistä, mutta ne eivät voi toimia viranomaisten sijasta. Myös järjestöjen toiminnan resursointi on suunnittelussa huomioitava.

Kiinnitämme huomiota myös kappaleen muotoiluun "valistus- ja viestintätyö", joka kuulostaa vanhahtavalta, eikä vastaa toiminnan luonnetta. Osumampi termi olisi esimerkiksi "turvallisuusviestintätyö".

Yhteistyö:

Luonnoksessa esitetään kehittämistoimenpiteenä, että "Tehdään tiivistä yhteistyötä kyberturvallisuuden harjoitustoiminnassa viranomaisten, elinkeinoelämän ja järjestöjen välillä yhteiskunnan toimivuuden kannalta kriittisten arvoketjujen toiminnan turvaamiseksi." Suomen Punainen Risti pitää erinomaisena, että järjestöt on tässä yhteydessä huomioitu ja pitää yhteistä harjoitustoimintaa keskeisenä tehokkaan toiminnan takeena.

Yhteisen harjoittelun lisäksi tulisi olla viranomaisten, järjestöjen ja elinkeinoelämän sujuva tilannekuvan jakamisen malli, jolle luodaan pohjat normaaliaikana ja jonka mukaisesti voidaan käynnistää nopeasti tehostettu menettely häiriötilanteen sattuessa. Järjestöjen rooli ei voi olla vain tiedottava, vaan tunnistettava ne keskeiset valmiusjärjestöt, ml. Suomen Punainen Risti, jonka tehtävänä on tukea viranomaisia kriisitilanteissa. Näihin lukeutuvat myös kyberuhkien aiheuttamat kriisit.

Viestintä:

Kansalaisille tulee luoda selkeät informaatiokanavat häiriötilanteissa, joissa kaikki tarvittava tieto on koottuna mielellään yhteen paikkaan. Viestinnän koordinaatio sekä yhteensovittaminen eri toimijoiden kesken on tärkeää yhtenäisen ohjeistuksen varmistamiseksi.

Kaikkia eri toimialojen toimijoita tulee rohkaista avoimeen viestintään havaituista kyberuhkista. Avoimuuden avulla riskitietoisuus laajenee ja kyky uhkien ennalta ehkäisyyn vahvistuu. Lisäksi tulisi luoda viestintäsuunnitelma tarvittavine toimenpiteineen kansalaisten kyberturvallisuustietoisuuden kasvattamiseksi.

Holopainen Eeva
Suomen Punainen Risti